

CONFLICT TALK IN ROMANIAN TELEVISION DEBATES AND TALK-SHOWS: CONFLICT MITIGATION STRATEGIES

Maria-Alina Tocilă (Pintilii), PhD Candidate, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: This paper aims to identify some of the features of verbal conflict in Romanian talk-shows and television debates. Our focus is on the conflicting verbal exchanges between hosts and guests on TV shows, specifically on the strategies some hosts apply in order to solve/avoid conflicts. Using the conversation analysis, we will highlight the tight relationship between the image of mediator the host of the TV show creates, the format of the TV show and the type of the strategies he/she appeals to.

Keywords: conflict; conflict mitigation; verbal strategies; broadcast interaction; TV host

1. Particularități ale interacțiunilor verbale conflictuale în context televizat

Față de dialogul conflictual¹ spontan (cu care au și numeroase trăsături comune), interacțiunile verbale conflictuale din dezbaterile televizate prezintă o serie de particularități, impuse tocmai de canalul utilizat și de forma de organizare, care implică mai multe constrângeri. Astfel, dialogul conflictual televizat ia mai rar forme dure, violența verbală fiind mai redusă deoarece, pe de o parte, participanții urmăresc impunerea în fața telespectatorilor a unei imagini proprii pozitive, și, pe de altă parte, în asemenea „dueluri verbale” intervine tot timpul moderatorul cu rol de mediator. Apoi, în timp ce dialogul conflictual spontan este rareori calificat ca atare, deoarece participanții nu vor spune prea des că au un conflict verbal (cf. Vuchinich, 2009: 119), în dezbaterile televizate se atrage adesea atenția asupra faptului că schimbul verbal este marcat de un dezacord puternic (acest rol revenindu-i, de cele mai multe ori, gazdei emisiunii). Un exemplu elocvent în acest sens îl reprezintă următoarele două secvențe din transcrierea emisiunii *Arena publică*, difuzată de postul TVR1 în data de 18 martie 2010:

(1) „OP: Da. Vedem că opiniile↑ +++ clar nu conVERG] în această privință.” (CLRVAN: 393)

(2) „OP: Să încercăm să discutăm despre acest sistem. Domnule Crin Antonescu↓ încercăm să depășim momentul Parlamentului bi- sau unicameral↓ pentru că este destul de [limpede că NU ne putem înțelege↓ ++ <MARC acum MARC>.” (CLRVAN: 393)

În fine, conflictul verbal din cadrul emisiunilor de tip dezbateri este unul organizat, desfășurat într-un cadru formal, impunând participanților o serie de constrângeri și în ceea ce privește poziția corpului, distanța față de cel cu care intră în conflict (respectând așezarea impusă de către regizor, v. Foto 1) sau elementele paraverbale utilizate. Bineînțeles, chiar și în acest cadru organizat discuțiile pot degenera, însă asemenea cazuri sunt mai rare (v. Foto 2).

¹ Pentru trăsăturile discursului conflictual, v. Windisch, 1986: 18-26.

Foto 1: așezarea participanților la dezbateră
Arena publică, 18 martie 2010

Foto 2: un conflict verbal care degenează,
senatorul Marinescu aruncându-i un pahar de
apă în față interlocutoarei sale.

2. Metoda și materialul de analiză

Pentru a evidenția principalele strategii utilizate de către moderatori în vederea evitării/atenuării conflictului dintre invitații la emisiune, vom recurge la resursele oferite de analiza conversației. În ceea ce privește materialul de analiză, acesta este reprezentat de transcrierile unor emisiuni de tip talk-show și dezbateră televizată, cuprinse în capitolul *Discurs mediatic*, din volumul *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală* (în text, CLRVAN) (coord. Luminița Hoarță Cărașu).

3. Rolurile instituționale de moderator și invitat/ți

Relația dintre moderator și invitați² este, prin excelență, o relație de putere, asimetrică, având în vedere faptul că întreaga punere în scenă a unei emisiuni de tip talk-show sau dezbateră televizată depinde de cel dintâi. Abaterea unui participant la dezbateră de la contractul comunicațional impus amenință atât fața moderatorului, a cărui imagine autoritară este afectată, cât și fața celorlalți participanți la dezbateră. Din acest motiv, gazda emisiunii are rolul de a menține echilibrul atât pe axa moderator – invitat, cât și pe axa invitat – invitat, responsabilitatea respectării contractului de comunicare căzând în cea mai mare parte asupra sa.

În corpusul analizat, schimburile conflictuale dintre moderator și invitat/ți sunt mai puțin numeroase decât cele dintre invitați, aspect ce decurge direct din statutul special al celui dintâi. Gradul de implicare în schimburi verbale conflictuale depinde atât de formatul emisiunii (în corpusul analizat se observă diferențe clare între dezbaterile și talk-show-urile de la televiziunea națională și cele de la televiziunile comerciale, de știri, în cazul celor din urmă conflictul fiind o adevărată strategie de marketing), cât și de personalitatea gazdei, de rolul pe care aceasta și-l asumă. Vom întâlni, astfel, moderatori mediatori³, care vor face tot posibilul pentru a evita situațiile tensionate, sau moderatori incisivi, care caută în mod programatic dezacordul și conflictul. Decurge de aici o trăsătură specifică schimbului conflictual dintre

² Pentru aspect ale relației moderator – invitat, v., printre alții, Heritage, 1985; Hutchby, 2006; Piirainen-Marsh, 2005; Guillot, 2008.

³ Cu privire la tipurile de moderatori, v. Patrick Charaudeau și R. Ghiglione, *Talk-show-ul. Despre libertatea cuvântului ca mit*. Traducere de Oana Pocovnicu, Editura Polirom, Iași, 2005.

gazda emisiunii și invitații săi, și anume prezența mărcilor și a strategiilor de evitare/atenuare, respectiv de „căutare”/menținere a conflictului. În lucrarea de față, ne vom opri asupra celei dintâi categorii.

4. Mărci și strategii de evitare/atenuare a conflictului

Când gazda emisiunii își asumă rolul de mediator, nu numai că nu se va implica într-un schimb conflictual, ci va și încerca să readucă discuția în parametrii unui schimb cooperant. În consecință, în materialul de analiză am identificat următoarele mărci și strategii de evitare/atenuare a conflictului: utilizarea (de cele mai multe ori, repetată) a verbului „a ruga”; trimiterea la publicul vizat ca strategie de atenuare a conflictului; atenționarea implicită (prin folosirea repetată a apelativelor) sau explicită a participantului care nu respectă regulile de luare a cuvântului; atenționarea explicită a participantului care se abate de la tema discuției; amendarea explicită, dar în forme atenuate, a participantului care se abate de la principiul politeții.

4.1. Verbul performativ⁴ „a ruga” îndeplinește mai multe funcții atunci când apare în discursul moderatorului, cea mai importantă fiind cea de semnalare a locutorului selectat. În secvența de mai jos, în ciuda faptului că unul dintre participanții la dezbatere (EB) îl atacă în mod direct pe moderator (OP), acesta nu se abate de la rolul său de mediator și de organizator al luărilor de cuvânt:

(3) „OP: să-l ascultăm pe domnul Boc.

VP: [Ați↑ depășit la ordonanțe de urgență.

OP: <F Nu v-a întrerupt. Nu v-a întrerupt.] Domnule Boc↓ *vă rog*.

EB: Sunteți sigură că] dumneavoastră puteți modera? Să invităm chestorii să conducă emisiunea. (EB zâmbește)

OP: [Domnule Boc↓ tocmai ce vă dădeam cuvântu’.

EB: <R Eu n-am întrerupt pe nimeni↓ după cum ați putut observa. R>]

OP: *Vă rog*.” (CLRVAN: 401, s.n.)

Același verb are și rolul de atenuare a unor acte amenințătoare, moderatorul păstrându-și o poziție de mediator și încercând să își atragă și invitații în aceeași zonă a schimburilor verbale cooperante, ca în exemplele următoare:

(4) „LN: Domnule Antonescu↓] *vă rog* să ne răspundeți și la întreBAre.

C. A.: secretul lui Polishinel al demagogiei dumneavoastră proverbiale↓ și aNUMe că există în țara asta↓ <MARC politicieni MARC>↑ care-s ai dracului↓ răi↓ incompetenți↓ și <MARC români MARC>. Dumneavoastră domnule prim-ministru↑ vreau să știu↓ ce sunteți? Politician sau român?

Moderator 1: Domnule↑ [domnule Antonescu↑ încercăm

Moderator 2: V-am înțeles argumentația↓] dar *vă rog*↑ haideți să respectăm [această↑+ discuție.” (CLRVAN: 394-395, s.n.)

(5) „OP: Dar cum vedeți dumneavoastră↑ ++ această?

⁴ Pentru o caracterizare pragmatică a verbelor, v. *Gramatica limbii române, I. Cuvântul*, Editura Academiei Române, București, 2005.

EB: Imediat doamnă↓ v-aș ruga să nu vă grăbiți. Sunt ardelean și aș vrea să le iau așezat pe fiecare să le răspund.

OP: Pe puncte↓ *vă rog*↓ așteptăm.” (CLRVAN: 402, s.n.)

Se poate observa că, prin intermediul verbului „a ruga”, moderatorii evită forța unui imperativ, care l-ar pune, fără îndoială, pe invitat într-o lumină nefavorabilă. Formulările folosite de gazdele emisiunilor de acest tip dezvăluie efortul permanent de păstrare a echilibrului între autoritatea pe care o implică rolul îndeplinit și nevoia de menținere a unor relații cooperante cu participanții la dezbateri.

Ținând tot de organizarea schimburilor verbale, verbul „a ruga” apare de numeroase ori și cu rolul de oprire a intervenției neautorizate a unui invitat, având, de asemenea, și funcția de atenuator, după cum se poate vedea în secvențele de mai jos:

(6)„EB: Eu spun un singur lucru. Eu sânt ABSolut de acord↑ + ca pornind↑ ca pornind↑ ca pornind de la: + aceste↑ ///

VP: Mă rog↓ cine se aseamănă se-adună. E normal↓ ++ să <xxx>]

OP: @ Domnule Ponta↓ @ *vă rugăm*.

EB: Se poate?

OP: Vă rog.” (CLRVAN: 403, s.n.)

(7) „VV: Doamnă↓ vă rog să mă iertați. Explicațiile dumneavoastră↑ nu conțin-//

AB: Eu pot să vă spun următorul lucru.

VV: Doamna↑ v-am întrebat ceva↓ nu con-//

OP: *Vă rog*. [Dorește să răspundă.” (CLRVAN: 431, s.n.)

În ambele exemple, OP folosește verbul „a ruga” pentru a-i transmite lui VP, respectiv VV faptul că intervenția sa trebuie să se încheie, aceasta ne(mai)fiind autorizată de către gazda emisiunii.

4.2. Trimiterea la publicul vizat este o strategie prin care moderatorul încearcă să oprească escaladarea conflictului dintre doi sau mai mulți participanți la dezbateri, trasmițându-le acestora ideea că receptorii vizați nu sunt interesați de un duel verbal nereproductiv din punctul de vedere al problemelor discutate. În asemenea cazuri, gazda emisiunii își asumă rolul de purtător de cuvânt pentru spectatori și telespectatori, urmărind, astfel, să capete o autoritate capabilă de a se impune în fața beligeranților.

Termenii utilizați pentru trimiterea la receptorii vizați variază, în corpusul analizat, în funcție de discursul participanților la duelul verbal, remarcându-se, astfel, atenția cu care moderatorul își construiește intervenția cu rol de aplanare a conflictului. Astfel, în primele două exemple de mai jos, OP intervine pentru a dezamorsa un conflict verbal cu privire la votul de la referendum. În discursul său, EB folosește în mod repetat etnonimul „români”, în vederea asocierii propriei persoane cu dorințele poporului și a plasării adversarilor săi politici în zona demagogiei. Reacția lui CA va fi una pe măsură, acesta exprimându-și dorința de a-i fi respectată „calitatea de român”. Moderatoarea OP va prelua termenul „români” din discursurile celor doi participanți aflați pe poziții opuse, încercând astfel să îi atragă într-o zonă a discuțiilor cooperante, cel puțin la un nivel formal:

(8) „OP: Domnule↓ [domnule Antonescu↓ încercăm↑

LN: V-am înțeles argumentația↓] vă rog↓ haideți să respectăm [această↑ + discuție.

EB: Dacă-mi permiteți] un scurt [drept la replică↓ fiind o întrebare] adresată direct↓ cred că//

OP: [Și pentru <MARC românii↑ MARC> care se uită la noi.]

CA: Eu doresc să-mi fie respectată și <MARC mie↑ MARC>//” (CLRVAN: 395, s.n.)

(9) „EB: două sute treispe români↑ + Crin Antonescu le spune că sânt demagogi.

OP: [Noi tot încercăm să^{ll} pentru REStul de români↑ să aflăm↑ să aflăm↑” (CLRVAN: 396, s.n.)

În următoarele două exemple, moderatorii vor prefera termenii specializați, „publicu”, respectiv „telespectatori”. Totuși, remarcăm, în cea de-a patra secvență, dublarea substantivului specific discursului televizual de un termen specific discursului electoral, „alegători”. Pentru a opri tirada lui VT împotriva intervenției unui reprezentant al puterii, moderatoarea AS îi atrage atenția, la nivel implicit, că un astfel de discurs l-ar putea costa din punct de vedere electoral.

(10) „RA: Nu↓ da’ l-ați accepTAT acest mecanism.] Vedeți? [Deci a fost o înțeLEgere.

LO: Voi ați să nu între România] în Uniunea Europeană?

AU: Cred că *publicu’ așteaptă*↑ + *cu totul alte răspunsuri*↓ doamna Anastase↓] domnu’ Orban.” (CLRVAN: 357, s.n.)

(11) „AS: Domnule Vadim Tudor.

VT: <F Să-și vadă de sănăTate dom’le↓ să nu mai încurce LOcu’ băiatu’ ăsta. F>

AS: Îmi permiteți↑ îmi permiteți să vă spun ceva?

VT: Da.

AS: Nu cred că *pe telespectatori și pe alegători*↑ îi interesează această luptă↑ continuă↑ politică//” (CLRVAN: 372, s.n.)

Deși se prezintă pe sine ca purtători de cuvânt ai publicului vizat, moderatorii din secvențele de mai sus nu își construiesc însă o imagine de deținători ai adevărului absolut, tocmai deoarece scopul acestor trimiteri la telespectatori este de aplanare, și nu de amplificare a conflictului. Acest aspect este demonstrat de utilizarea modalizării epistemice, mai exact a verbului „a crede”, la forma afirmativă în secvența (10), respectiv negativă în exemplul (11).

4.3. Atenționarea implicită (prin folosirea repetată a apelativelor) sau explicită a participantului care nu respectă regulile de luare a cuvântului

În emisiunile de tip dezbateră, preluările de cuvânt nu numai că sunt preorganizate, dar implică și o atitudine concurențială din partea invitaților, fiecare încercând să-și pună cât mai mult în valoare fața pozitivă. Din acest motiv, o caracteristică esențială a comunicării conflictuale (ce poate fi, în același timp, și cauză a declanșării conflictului verbal) o reprezintă încălcarea regulilor de schimbare a rolului conversațional. Cea dintâi dintre aceste reguli – sistematizate de Sacks, Schegloff și Jefferson – „se aplică în primul moment posibil după ocurența mărcilor de încheiere a intervenției în curs” (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999: 45) și presupune trei situații:

„(a) If the turn-so-far is so constructed as to involve the use of a «current speaker selects next» technique, then the party so selected has rights, and is obliged, to take next turn to speak, and no others have such rights and obligations, transfer occurring at that place.

(b) If the turn-so-far is so constructed as not to involve the use of «current speaker selects next» technique, self-selection for next speakership may, but need not, be instituted, with first starter acquiring rights to a turn, transfer occurring at that place.

(c) If the turn-so-far is so constructed as not to involve the use of a «current speaker selects next» technique, then current speaker may, but need not, continue, unless another self-selects.” (Sacks, Schegloff & Jefferson, 1978:13).

A doua regulă „se aplică oricărei situații de recurență a mărcilor de încheiere a intervenției în curs, ulterioare aplicării regulii (I) în varianta (c). Ea presupune aplicarea recursivă a regulii (I) într-una dintre variante, până la efectuarea transferului de E” (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999: 45).

În cea mai mare parte, schimburile verbale din dezbaterile televizate sunt organizate conform primei reguli: vorbitorul curent (aici, moderatorul) îl selectează pe următorul, utilizând, în majoritatea cazurilor, apelative:

(12) „LN: Ce↑ ce vreți? CUM vreți să păstrați↑ + /ă: un Parlament + Bicameral↑ indiferent de cum se va numi↓ Camera::↑ + superioară↓ FĂră↑ + să fiți acuzați la un moment dat↓ <CIT Nu au respectAT↑ voința poporului. CIT>? A existat acel referendum↓ chiar dacă era consultativ. *Domnule Ponta.*” (CLRVAN: 389, s.n.)

(13) „Moderator 2: *Domnule Marko Bela*↑ care este răspunsul dumneavoastră?” (CLRVAN: 417, s.n.)

În comunicarea conflictuală, însă, această regulă de bază este încălcată, intervenția legitimă a celui selectat fiind întreruptă de un alt participant la dezbateri. Decurg, de aici, numeroase suprapuneri și, la nivel prozodic, ridicări ale tonului, marcări ale unor cuvinte:

(14) „EB: Dacă-mi permiteți] un scurt [drept la replică↓ fiind o întrebare] adresată direct↓ cred că//

(...)

EB: Îmi permiteți?

LN: Sigur↓ <P pe scurt P>.

EB: Eu am spus↑ c-am văzut vocea↑ politicianilor. Și-a exprimat-o înc-o dată domnu’ Crin Antonescu↓ și-are dreptu’ să și-o manifeste. Eu am în față↑ ++ <L rezultatele↑ la referendum↓ unde au votat și peneliști↑ și alte formațiuni politice. Șase milioane↑ șapte sute patruzeci de mii două sute treisprezece români↑ + au spus L> <R da pentru parlamentu’ unicameral R>. Dacă dumneavoastră vreți să-i ignorați↑ + e treaba dumneavoastră. Eu↑ + nu pot + să ignor + acest vot + al românilor.

CA: <Î Asta este cu totul altceva↓ da’ nu înseamnă că Î>//

OP: Domnule Crin Antonescu.

LN: N-o să transformăm emisiunea într-o discuție [între dumeavoastră↑

EB: și atunci↓] domnu’ Antonescu↓//

CA: Păi stați puțin↓ că [dacă tot ne-am întâlnit.

EB: e cazul ca în țara] aceasta↑ =

CA: = Așa::↑

EB: totuși VOcea oamenilor↑ + exprimată printr-o instituție CONstituțională↑//

CA: Domnu’:: Boc↓ nu doriți [să luați act] că sunt român.

EB: [s-o respectăm.]

CA: [Dacă sunt și eu om↑<xxx>

OP: Domnule Antonescu↓ dar dacă] [tot ne-am întâlnit așa cum spuneți↑//

EB: Deci eu de-aici îmi iau datele↑] nu din altă parte.

LN: Haideți să discutăm cu [toții dacă tot ne-am întâlnit.

CA: <F<Î Respectuos vă rog↓] încetați cu aceste concepte↓ „români” și „oameni”. Sântem și noi ROMÂNII și OAMENII chiar. Î>F> Chiar ne contestați și calitatea de om acum. (CLRVAN: 395)

În secvența citată, intervenția autorizată prin selecția făcută de către moderator – de fapt o autoselecție aprobată – (LN, moderator: „Sigur... pe scurt”) este cea a lui EB, în timp ce CA încalcă, în repetate rânduri, regulile de alocare a cuvântului. Având în vedere că orice întrerupere reprezintă un act de amenințare a feței interlocutorului, vom identifica o serie de procedee de atenuare a acestei amenințări. Astfel, dezacordul este atenuat printr-o aparentă acceptare a aserției interlocutorului („*Asta este cu totul altceva da' nu înseamnă că*”), prin minimalizarea propriilor așteptări („*Atâta vreau*”) sau prin formule de politețe care precedă un imperativ („*Respectuos vă rog încetați cu aceste concepte...*”). Un caz special este cel al adverbului „așa” fatic⁵, care este utilizat, în secvența redată, ironic, CA mimând interesul pentru afirmațiile interlocutorului.

În situații precum cea de mai sus, moderatorul poate lăsa conflictul să escaladeze sau, așa cum se întâmplă în cazul tipului de gazdă mediator, poate încerca, uneori în repetate rânduri, să-și atenționeze invitatul cu privire la încălcarea contractului de comunicare. În formele atenuate, atenționarea se realizează utilizând în special conjunctivul verbelor în locul imperativului, strategie prin care se evită amenințarea feței celuilalt, sau, așa cum am arătat mai sus, prin folosirea (uneori repetată) a lui „vă rog”. O marcă specifică acestui tip de intervenție a moderatorului este repetarea apelativelor:

(15) „VP: <F Sânteti SIN]guru' care ați dat [ordonanțe de urgență↑

OP: <F Domnule Ponta F> vă rog să-l↑//

VP: cu aCElași conținut cu cea declarată neconstituțională. F>

EB: La capitolu' aroganță↑ + v-aș invita să vă uitați în oglindă↑//

OP: *să-l ascultăm* pe domnul Boc.

VP: [Ați↑ ați depășit ca și la ordonanțe de urgență.

OP: <F Nu v-a întrerupt. Nu v-a întrerupt. F>] [Domnule Boc↓ vă rog.” (CLRVAN: 401, s.n.)

(16) „OP: <F Domnule Ponta domnul Boc a spus că o ia pe puncte F>. *Vă rog ++ să nu ne întrerupem.*

VP: F Nu da' încerc să-l fac pe domnu' Boc un profesor mai bun că dacă le spune profe- (AK) elevilor + studenților că trebuie modificarea Constituției pentru numărul de parlamentari îi învață MARC prost MARC F.

EB: Românii înc-o dată vă amintesc//

VP: Sper eu sp-//

⁵ Pentru funcția fatică a adverbului „așa”, v. Liana Pop, „*Așa-i, nu-i așa?*” de la adverb la marcă discursivă: un caz de gramaticalizare, în Dascălu Jinga/ Pop (coord.), 2003: 257-258.

OP: Dar n-a terminat domnul Boc poate vom afla mai imediat (sic!).” (CLRVAN: 404, s.n.)

În formele agravate, atenționarea nu se mai limitează la aceste mijloace, moderatorul recurgând la comentarii critice sau chiar la amenințări pentru a opri intervenția neautorizată a unor invitați. În secvența (17), încălcarea regulilor de alocare a cuvântului de către Crin Antonescu (CA) este sancționată de ambii moderatori (OP și LN) prin descalificarea discursului acestuia (văzut ca „exercițiu retoric”, respectiv „discurs în Parlament”). În ultimul exemplu, moderatoarea îi avertizează pe cei doi participanți care monopolizează discuția cu posibilitatea ca și ceilalți invitați la dezbatere să adopte un astfel de comportament:

(17) „CA: <F Câte prime în vreme ce le cereți cumpătare românilor? [Câte prime↑ F>//

OP: *Domnule Antonescu*↓]//

LN: *Exercițiile retorice* [sunt FOARte bune↓ dar vă rog.

CA: <F au oamenii dumneavoastră] din Guvern↑ F>//

OP: *Domnule Antonescu*↓ e [o emisiune de televiziune↓] nu un discurs în Parlament.” (CLRVAN: 407, s.n.)

(18) „AN: Pe vremea lu’ Cuza pe vremea lu’ Cuza eu NU eram pentru că atunci s-a făcut legea legea specială legea specială

MT: MARC Toți MARC sântem nu nu toți sântem la fel de vinovați. Noi sântem cei care + noi încercăm să reparăm ce-au stricat toți douăzeci de ani. Da.

OS: F Domnule Vâlnei domnule Dămureanu doamna Gheorghe domnule Enache domnule Cernea F. *Să știți că există domnule Toader și domnule Năstase și varianta://*

AN: legea specială pentru PENsiile militarilor a fost făcută în vremea lui Cuza.

MT: Vă rog.

AN: Eu atunci nu eram în Parlament.

MT: Nu da’ am votat am votat toți.

OS: *de a vorbi și dumnealor peste dumneavoastră. Nu cred că e foarte politicos.*” (CLRVAN: 503, s.n.).

4.4. Atenționarea implicită sau explicită a participantului care se abate de la tema discuției

Participarea la o conversație/ discuție presupune acceptarea temei acesteia prin subscrierea propriilor intervenții în sfera de interes a interlocutorilor. Caracterul concurențial pe care îl implică schimburile verbale din cadrul unei debateri televizate îi determină, însă, pe participanți să încalce acest principiu, fiecare încercând să-și impună punctul de vedere sau tema care îl avantajează cel mai mult. În astfel de situații, în materialul analizat, moderatorul va încerca să readucă în atenție tema propusă, prin:

- solicitarea exprimată direct (prin interjecția injonctivă „hai”/ „haideți” și prin verbul performativ „vă rog”) ca invitatul/invitații să se refere la subiectul aflat în dezbatere. Prin această strategie, se evită calificarea explicită a intervenției unui participant ca nelegitimă, gazda preferând să orienteze intervențiile următoare ale acestuia către tema stabilită:

(19) „VT: Nu↓ stai puțin.

AS: *Haideți să continuăm cu TEma noastră*↓ vă rog.” (CLRVAN: 371, s.n.)

(20) „EB: Nici poveste↓ nu am spus acest lucru.

CA: Bun.

LN: [V-a pus o întrebare Oana. *Hai să↑ + depășim momentul bi-↑ uni-*.” (CLR VAN: 394, s.n.)

- cererea, de cele mai multe ori repetată, ca invitatul/invitații să răspundă la întrebarea adresată. Se remarcă, și în acest caz, opțiunea moderatorului pentru strategii mai puțin tranșante. Cererea unui răspuns la întrebare califică, la nivel implicit, intervențiile anterioare ale participantului drept necorespunzătoare, iar la nivel explicit orientează intervențiile ulterioare către zona tematică agreată:

(21) „LN: *Ne răspundeți↑ ne răspundeți și la întrebare] domnule Antonescu? Vă rog.*

CA: și asta este↑ asta este↑ [ca să spun așa:↑

LN: *Domnule Antonescu↓] vă rog să ne răspundeți și la întreBAre.*” (CLR VAN: 394, s.n.)

- atenționarea explicită asupra faptului că intervențiile invitatului/invitaților nu se subscriu temei aflate în dezbatere. Prin abordarea acestei strategii, moderatorul încearcă să se impună ca figură autoritară, delimitând clar spațiul tematic al emisiunii:

(22) „CA: <R<Î Păi stați doamnă↓ cum să fim fiecare la Î>R>ll? <F Dau eu prime clienților mei? Le spun eu cu zâmbetu’ pe buze românilor să fie cumpătați? F>

LN: *Dar nu [vorbeam despre asta↓ domnule Antonescu.*

OP: *Încercăm să vorbim de constituție↑] de guvernare↑//*

CA: <F Îmi bat eu joc de băTRÂne↑ zicându-le <CIT Da da da↓ o să facem pentru voi CIT>F>?

LN: *Nu vorbeam despre asta. Cu tot respectu’//*” (CLR VAN: 408, s.n.)

4.5. Amendarea explicită, dar în forme atenuate, a participantului care se abate de la principiul politeții

Încălcarea principiului politeții de către unul dintre participanții la dezbatere poate aduce prejudicii grave imaginii celui atacat, iar conflictul este, în asemenea situații, inevitabil. Moderatorul este obligat, ca reprezentant al unei instituții, să sancționeze un asemenea comportament, iar sancțiunile diferă în funcție de gravitatea atacului și de imaginea pe care acesta și-o construiește. În cazul moderatorului-mediator, cel care va încerca să atenueze conflictul dintre participanți, nu vom identifica măsuri radicale cum sunt scoaterea invitatului din spațiul televizat, tăierea microfonului sau întreruperea bruscă a unei intervenții telefonice. După cum se observă în exemplele de mai jos, toate extrase din aceeași emisiune, preferate sunt intervențiile de tipul *prefață* (apelativ + verbul performativ „a ruga”) + *cerere* de respectare a principiului politeții:

(23) „VP: Domnu’ Boc↓ + sânteți↑ + <MARC cel mai bun MARC> profesor de demagogie. Ascultați-i [și pă alții.

OP: *Domnule Ponta↓] vă rugăm frumos. [Să ne menȚInem în limitele unor principii↓] v-am ruGAT.*” (CLR VAN: 411, s.n.)

(24) „VP: Sânteți ridicol↓ iertați-mă.

EB: cabinetu’ demnitarului. Uitați-vă↓//

OP: *[Domnu’ Ponta↓] vă rugăm frumos. Trebuie să vă atragem atenția↑//*

VP: <F Curtea Constituțională v-a dat (AK) v-a declarat-o] neconstituțională. F>

OP: *asupra cuVINtelor pe care le folosiți.*” (CLRVAN: 412, s.n.)

În exemplul (24), moderatorul își de-personalizează cererea prin folosirea verbului „trebuie”, prin care se trimite, în mod implicit, la rolul instituțional pe care îl reprezintă. Mesajul transmis ar putea fi formulat astfel: „Rolul de moderator mă obligă să vă atrag atenția asupra cuvintelor pe care le folosiți”.

5. Concluzii

Cele mai multe exemple din studiul nostru sunt extrase din transcrierea unei dezbateri difuzate de televiziunea națională, iar acest lucru nu este întâmplător. Emisiunile de tip dezbateri sau talk-show în care moderatorul să respecte principiul neutralității sunt tot mai rare, iar acest lucru se reflectă în strategiile folosite, de atenuare/evitare a conflictului, sau, dimpotrivă, de „căutare”/menținere a conflictului. După cum arată studiile din ultimii ani, jurnaliștii din mass-media actuală își fac un renume din a fi agresivi în întrebări și „se mândresc cu abilitatea cu care îi urmăresc și îi doboară pe intervievații recalitranti” (Clayman, 2001: 404).

Bibliografie

A. Surse

HOARȚĂ CĂRĂUȘU, Luminița (coord.), *Corpus de limbă română vorbită actuală nedialectală*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, 2013 [= CLRVAN].

B. Lucrări și articole

*** *Gramatica limbii române, I. Cuvântul*, Editura Academiei Române, București, 2005.

CHARAUDEAU, Patrick; GHIGLIONE, R., *Talk-show-ul. Despre libertatea cuvântului ca mit*. Traducere de Oana Pocovnicu, Editura Polirom, Iași, 2005.

CLAYMAN, Steven E., *Answers and evasions*, în „Language in Society”, 30 (2001), p. 403-442.

DASCĂLU JINGA, Laurenția; POP, Liana (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, Editura Oscar Print, București, 2003.

GUILLOT, Marie-Noëlle, *Freedoms and constraints in semi-institutional television discussions: The case of mixed format panel discussions*, în „Journal of Pragmatics”, 40 (2008), p. 179-204.

HERITAGE, John, *Analysing news interviews: Aspects of the production of talk for an overhearing audience*, în van DIJK, T. (ed.), *Handbook of Discourse Analysis, Volume 3: Discourse and Dialogue*, Academic Press, Londra, 1985.

HUTCHBY, Ian, *Media Talk. Conversation Analysis and the Study of Broadcasting*, Open University Press, Glasgow, 2006.

IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, *Conversația. Structuri și strategii*, Editura All Educational, București, 1999.

PIIRAINEN-MARSH, Arja, *Managing adversarial questioning in broadcast interviews*, în „Journal of Politeness Research”, 1 (2005), p. 193-217.

POP, Liana, „*Așa-i, nu-i așa?*” de la adverb la marcă discursivă: un caz de gramaticalizare, în DASCĂLU JINGA, Laurenția; POP, Liana (coord.), *Dialogul în româna vorbită*, Editura Oscar Print, București, 2003.

SACKS, Harvey; SCHEGLOFF, Emanuel A.; JEFFERSON, Gail, *A Simplest Systematics for the Organization or Turn Taking for Conversation*, în SCHENKEIN, Jim (ed.), *Language, Thought and Culture. Advances in the Study of Cognition*, Academic Press, New York, 1978.

VUCHINICH, Samuel, *Sequencing of Termination Family Disputes*, în GRIMSHAW, Allen D. (ed.), *Conflict Talk. Sociolinguistic investigations of arguments in conversations*, Cambridge University Press, 2009, p. 118 – 138.

WINDISCH, Uli, *Le K.-O. verbal. La communication conflictuelle*, Lausanne, L'âge d'homme, 1986.